

3AM181

Hmotné a nehmotné aspekty kultury Materialistická a idealistická vize kultury Ekonomické perspektivy

Mgr. Ondřej Chrást

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Hmotná kultura

Lidská činnost -> lidské výtvořy – hmatatelné

- stavby
- architektonické objekty
- urbanistické soubory
- okrasné zahrady
- parky

Hmotná kultura

Lidská činnost -> lidské výtvořy – hmatatelné

- umělecká díla:
 - literární
 - filmová
 - obrazová
- předměty denní potřeby
 - oděv, kroje
 - uniformy apod.

Nehmotná kultura

Lidská činnost -> lidské výtvary – NEHMATATELNÉ
/ souhrn VÝSLEDKŮ ČINNOSTI

- jazyk
- písmo
- náboženství, hudební / taneční projevy,
- lidové zvyky a tradic
- filosofie
- názory
- morální zásady

Materialistická a idealistická vize kultury

- Základem pojmů je řecká filosofie
- **Materialismus** směr, který tvrdí, že jediná věc, která reálně existuje, je hmota.
 - každá věc je složena z materiálu a každý fenomén (jev) je výsledkem interakce hmoty
 - Neexistuje nic než hmota

Materialistická a idealistická vize kultury

- Základem pojmů je řecká filosofie
- **Idealismus** různé směry filosofické
 - idejím či ideálnímu připisují bytí
 - materiálně je závislé na ideách
 - Materiálně může být ztělesnění idejí

Kulturní materialismus

materiální kultura - civilizace

Marvine Harris – původce:

- uspokojení člověka jako cíl
- vytvoření umělého životní prostředí
- materiální podmínky života jako základ (oděv, bydlení atd.)
- Darwinova koncepce biologické evoluce
- Marx – historický materialismus (bez teorie revoluce a dialektiky) - inspirace

Praktický příklad

- památková teorie a přístupy

Materialistický

– authenticismus, materiál, podstata díla, konzervace...

Idealistický

- tvůrčí projekt, umělecký projekt, často přístup v rámci turistického ruchu ...

Ekonomické perspektivy kultury – kulturní proces

Kulturní proces – vznik a realizace

- Tvorba
- Produkce
- Zprostředkování a distribuce
- Spotřeba
- Ochrana a udržení hodnot

Ekonomické perspektivy kultury – kulturní instituce

Kulturní instituce

- Místo kde se kultura „realizuje“ a nabízí KULTURNÍ PRODUKT

- Galerie
- Muzeum
- Divadlo
- Kino
- Hrad a Zámek
- Knihovna
- Koncertní síň

Ekonomické perspektivy kultury

- „side effects“

Kultura -> ekonomika

- Napomáhá definovat národní identitu,
- Přispívá ke kvalitě života a ekonomické prosperitě
- Napomáhá utváření vzdělaného a „uvědomělého občana.“
- Zvyšuje kvalitu individuálního života.

Ekonomické perspektivy kultury

Kulturní hodnota vs. ekonomická hodnota (tržní hodnota/cena)

- vysoká hodnota -> minimální cena
= běžný narativ (např. divadlo, pouliční umění)
- vzácnost (artefaktu) a užitá hodnota (artefaktu)

Ekonomické perspektivy kultury

Kultura jako obchodní artefakt - >

Kniha:

Jak prodat vycpaného žraloka (za 12 milionů dolarů): Prapodivné zákony ekonomiky současného umění a aukčních domů

- trh s uměním, marketing, marketingové zákony a strategie

Ekonomické perspektivy kultury

Ekonomické externality kultury – kultura jako externalita společnosti (pozitivní)

externalita = *efekt přelévání* ->

výroba nebo spotřeba jednoho subjektu způsobuje nezamýšlené náklady nebo příjmy příjmově nebo nákladově nezúčastněným subjektům

Ekonomické perspektivy kultury / externality

- pozitivní
 - zájem médií > budování image
 - > krátko / dlouho – dobré atraktory
 - rozvoj infrastruktury
 - > doprava (zejména v klidu)
 - > turistické služby
 - růst životní úrovně obyvatel > atraktivita lokality
- negativní
 - přelidněnost
 - pokles životní úrovně obyvatel

Dlouhodobá pozitiva

- přímé výdaje v souvislosti s kulturou / akcí
 - > vstupné
 - nepřímé výdaje v souvislosti s kulturou / akcí
 - > ubytování
 - > doprava
 - > služby
 - > strava
- >>> multiplikační efekty

- pokud je přítomnost kultury dlouhodobá, tak dochází k
 - > adaptaci lokality > rozvoj lokální ekonomiky
 - > vznik pracovních pozic
 - > zlepšení prostředí
 - > zvýšení atraktivity lokality
 - > příliv „kvalitních“ lidí
 - > v sociální rovině dochází k větší identifikaci
 - > image
 - > identita lokální

Kreativní třídy vs kulturní lokality

- kultura rozvíjí vzdělání > zájem o znalosti > rozvoj lidského kapitálu
 - > vyšší efektivita práce
 - > vytváření hodnot „bez vstupních nákladů“
 - > předpoklad vyšších platů
 - > rozvoj obcí atd.
- napojení na globální společnost > zánik maloměstské kultury

Ekonomické perspektivy kultury

Ekonomizace kultury

- Komeracionalizace kultury
- Cestovní ruch – založen na kulturním dědictví
 - Rozvoj regionů
 - Budování kulturní infrastruktury
- Podceňování / přeceňování ekonomizace kultury

Ekonomické perspektivy kultury

- kulturní a kreativní průmysly kreativní ekonomika

- odvětví odvíjející se od individuální původní tvorby, dovednosti a talentu
- předpoklady pro růst ekonomického výkonu a zaměstnanosti země
- z hlediska Evropské Unie nejdynamičtější rozvoj

Kulturní a kreativní průmysly

„tradiční kultura“

výtvarné umění

- > „umělé“ > obrazy / sochy / atd. atd.
- > užité > nábytek / vybava > řemesla

živé umění

- > performance
- > balet / tanec / divadlo / opera / koncert

„mrtvé umění“

- > většinou původ v přírodě či vědě

- Kulturní průmysly

- > spojené s médii

- > záznamy

- > živé přenosy

- > rozhlas, TV, internet

- > software / počítačové hry

- > noviny / literatura

- Kreativní průmysly

- > spojené s užitností

- > architektura / design / atd.

- > cokoli, kde základním vstupem je nehmotná myšlenka

Kulturní a kreativní průmysly kreativní ekonomika

Umění a kreativní ekonomika - > souhrnné teorie

- Kreativní průmysl
- Kulturní průmysl
- Kreativní města
- Kreativní klastry
- Kreativní centra

Kreativní ekonomika/kultura - přínosy

- Inovace technologického charakteru
 - Inovační a moderní přístupy k prezentaci kultury, kulturního dědictví apod.
- Inovace netechnologického charakteru
 - Spolupráce, rozvoj soudružnosti regionu, rozvoj lidských zdrojů

Kreativní ekonomika/kultura - přínosy

- Motor místních ekonomik (velká města)
 - Nové podnikatelské příležitosti
 - Zaměstnanost
 - Rozvoj regionu
 - Rozvoj lidských zdrojů
 - Mezinárodní spolupráce

Kreativní průmysly - Evropská kulturní agenda 1. část

Hlavní cíle:

- podpora kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu
- podpora kultury, která je katalyzátorem tvořivosti,
- V rámci lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost - podpora kultury jako zásadního prvku mezinárodních vztahů EU

(Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizujícím se světě, 2007)

Kreativní průmysly - Evropská kulturní agenda 2. část

- podporovat kreativitu ve vzdělávání (využít potenciál kultury jako nástroje pro celoživotní učení (formální i neformální))
- posilovat kapacitu kulturního sektoru – podporovat vzdělání kulturních pracovníků v managementu, podnikání a evropském trhu a pomáhat jim v přístupu k inovativním zdrojům financování, včetně sponzoringu
- budovat kreativní partnerství mezi kulturním sektorem a dalšími sektory jako např. oblastí ICT, výzkumu, cestovního ruchu, občanské společnosti

(Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizujícím se světě, 2007)

Měření ekonomiky kultury

- V rámci ČR - Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)
- ČSÚ
- Klasické metody (vstupné, prodeje děl apod.)
- Satelitní účet cestovního ruchu

Měření ekonomiky kultury - Satelitní účet Cestovního ruchu

- ČSÚ – každoročně vytváří
- Cestovní ruch jako hlavní zdroj příjmů postavených na prezentaci kultury (všech forem)

V roce 2017 tvořil tento obor **2,9 %** hrubého domácího produktu České republiky (149 miliard korun). Zaměstnával **238,8 tisíce osob**, což bylo meziročně o 2,4 % více. Zaměstnanci tvořili 82 % a sebezaměstnané osoby podnikající v oboru 18 %.

(Satelitní účet cestovního ruchu)

Měření ekonomiky kultury - Satelitní účet Cestovního ruchu

Ve **spotřebním koši** cestovního ruchu **podle produktů** převládaly v roce 2017 výdaje na zboží, zahrnující rovněž útratu za pohonné hmoty. Návštěvníci vynaložili nemalé finanční prostředky také na služby osobní dopravy, stravování a ubytování.

Celkový objem výdajů za cestovní ruch dosáhl **292 miliard korun**. Jedná se o souhrnný ukazatel poptávky všech návštěvníků, kteří trávili svou dovolenou v Česku. V roce 2017 byl v meziročním srovnání o 7,4 % vyšší. Zároveň dosáhl **nejvyšší hodnoty** od začátku sledování v roce 2003.

(Satelitní účet cestovního ruchu)

Důvody návštěvy ČR- nad 50% uvedlo ano

- Historická města
- Poznání života a mentality země
- Hrady a zámky
- Krajina Příroda
- Kontakty s lidmi
- Příležitost k zábavě
- Kulturní nabídka
- Česká kuchyně

Financování kultury

- Veřejné rozpočty
- Státní fondy
- Zahraniční podpora (EU fondy, norské fondy)
- Nadace
- Daňové úlevy
dárcovství / sponzoring
- Vlastní výnosy

Financování kultury

- Veřejné rozpočty
- Státní fondy
- Zahraniční podpora (EU fondy, norské fondy)

Cca 0,8 % HDP

- Státní fond kultury
- Státní fond kinematografie
- EU fondy

Financování kultury - Dar vs. Sponzoring

Dar

- Poskytnuto bezúplatně
- Odpis z daní od základu (zákon specifické případy, „bohulibé účely“)

Sponzoring

- Není v daňových zákonech, protislужba, smlouva,
- propojeno více s reklamou

Financování kultury - / MECENÁŠ

- Fyzická osoba (podnikatel, rozsáhlý majetek)
 - podporuje kulturní a společenská témata, osoby, neziskové organizace ze svého vlastního výdělků.
 - často není známa jeho totožnost
 - Podporuje umění, památku, divadlo apod.

Financování kultury / NADACE (Nadační fond)

- účelové sdružení majetku, zřízené zakladatelem k dosahování společensky nebo hospodářsky užitečných cílů.
- Soukromé nadace (může založit i mecenáš)
- Nadace municipální (Nadační Fond Praha ve filmu)
- Nadace za účelem získávání majetku

Financování kultury / Daňové úlevy

- USA nejvíce – základ kulturní politiky
 - V ČR
 - Památky
 - Nadace /charita
 - Veřejně prospěšné akce
 - Osvobození od DPH pro kulturní neziskovky

Financování kultury – jiné formy Crowdfunding - české iniciativy

- Máme vybráno – PRO PAMÁTKY

- KAPLIČKY
- ZVONY
- KOSTELY
- ATD.

**Zakoupení nového zvonu do katedrály sv. Bartoloměje v
Plzni**

Veřejná sbírka přispěla částkou 4 270 611 Kč.

Vyhlašovatel: CrossCafe original, s. r. o.

Projekt obnovy kolotoče na Letné

Veřejná sbírka přispěla částkou 770 584 Kč

Vyhlašovatel: Národní technické muzeum

Oprava kostela sv. Petra a Pavla ve Slatině u Vysokého Mýta

Veřejná sbírka přispěla částkou 554 569 Kč.

Vyhlašovatel: Římskokatolická farnost Zámorsk

Financování kultury – jiné formy Crowdfunding - Francie příklad

- INICIATIVA „ADOPTUJ ZÁMEK“ – zámek
- <https://dartagnans.fr>
- Lidé se skládají na zámek, např. každý 50 Eur.

Zdroje

Arts lexikon: dostupné z <http://www.artslexikon.cz>

Edwards, T. (2010). *Kulturální teorie. Klasické a současné přístupy*. Praha: Portál.

Patočka, J., & Heřmanová, E. (2008). *Lokální a regionální kultura v České Republice: kulturní prostor, kulturní politika a kulturní dědictví*. Aspi.

Petráň, J. (1995). *Dějiny hmotné kultury I./II.* Praha: Karolinum

Salzmann, Z. (1997). *Jazyk, kultura a společnost. Úvod do lingvistické antropologie*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR Praha

Satelitní účet cestovního ruchu,: dostupné z

https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu

Sdělení o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě, dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0242&from=EN>

Soukup, V. (2000). *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál Sociologická encyklopedie Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: dostupné z

https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavní_strana

Státní kulturní politika na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025): dostupné z

<https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Thompson, D. (2010). *Jak prodat vycpaného žraloka (za 12 milionů dolarů)*. Kniha Zlín. Towse, R. (Ed.). (2011). *A handbook of cultural economics*. Edward Elgar Publishing.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

